

železa, lahko jih je variti in kovati, mrzle upogibati in naravnovati in le nekoliko razbeljene uže raztegniti.

Podoba 64. kaže podkev za parklja sprednjih nog, podoba 65. podkev za parklja zadnjih nog in podoba 66. pravilno podkovo volovsko nogo.

Prednosti Hannovih volovskih podkev so te le:

1. Povekšavajo delavno vrednost živinsko.
2. Štolni so tako narejeni, da se živali po gladkih tleh, na pr. po zimi ne more polzeti.
3. Te podkve dajo volu varen korak ter more rabiti brez ovire vso moč svojih nog, k čemur posebno pomaga srednji štolen.
4. Vol, s takimi podkvami podkovan, more celo tam dobro voziti ali hoditi, koder lahko drugače le konj.
5. Vol si skoraj ne more noge zviti ali sploh parkljev poškoditi.
6. Trpijo Hannove podkve najmanj dvakrat do trikrat toliko časa, kolikor navadne domače.

En kilogram teh podkev velja 48 kr., in ker vseh 8 podkev, ki so potrebne enemu volu, ne tehta niti en kilogram, zato stane podkovanje največ 46 kr.

Imenovana tvrdka izdeluje osem številčk teh podkev in sicer se ravna po dolgotosti sprednjih parkljev tako-le:

Št. 0 = 100 $\frac{m}{m}$	Št. 5 = 140 $\frac{m}{m}$
" 1 = 110 "	" 6 = 150 "
" 2 = 120 "	" 7 = 160 "
" 3 = 130 "	" 8 = 170 "

Podkve za zadnje noge so delane vedno po pravi razmerni velikosti. Kadar se naročajo, tedaj je meriti samo sprednjih parkljev dolgotost.

Prepričani smo, da bode vsak gospodar, kadar poskusi te podkve, vedno rabil potem le te, zato jih zelo priporočamo našim gospodarjem, naj jih poskusijo.

Razne reči.

* Čemu je stelja? Stelja ali nastil je:

1. Živini mehko, prijetno in po zimi tudi gorko ležišče.
2. Vleče nase vlago, da živina ostane snažna.
3. Dela in množi gnoj in ga tako ravna, da je pripraven za vožnjo na njive in polje ter dober za gnojenje.
4. Pomaga, da se zemlji nadomeščajo redilne moči za rast in žetev, ali z drugimi besedami: v gnoj izpremenjena stelja dela zopet dobro in rodno prst, katera iz sebe daje to, kar pridelujemo na njej z žitom, s sadeži itd., in kar na njivo ne prihaja nič več, ko se v podobi mnogoterih pridelkov, kakor tudi mleka, sira itd. razkropi na vse strani.
5. stelja dela poslednjič prst na njivi rahlo.

* Poravnanje travnikov. Če poravnavamo travnike, lahko izdatno povišamo njih dohodke. Na neravnem travniku nahajamo griče in jame. Griči so navadno podvrženi suši, po jamah pa zaostaja voda, ki jih dela močvirne. Na takem travniku ne dobivamo povsod enake krme, in marsikateri prostor ostane gol ali vsaj borno obraščen. Priporočamo torej, naj vsak gospodar poravnava svoje travnike, saj je to delo lahko. Najprvo se izpodreže ruševje po onih krajih, ki jih je treba ali odnesti ali napolniti. Nato se pod ruševjem ležeča zgornja zemlja spravi na stran, da se potem, ko se rušje zopet poklada, podmetava pod nje. Gričasti kraji se odneso, in jame zametavajo z zemljo. Če je kaka velika jama na travniku, lahko se od drugod v njo navozi zemlje ali peska itd., in potem se zakrije z dobro zemljo. Ko je površje poravnano, nameče se poprej shranjena dobra zemlja povsod enakomerno, in na njo se pokladajo ruše. Vsak lahko vidi, da to ni toliko težko opravilo, s katerim povišamo dobroto travniku, kosec pa kosi lahko brez vsaktere ovire, po takem travniku se lahko vozi itd.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

A kako je bilo ob tej dobi v Evropi? Egipčani in Feničani so uže v najstarejši dobi mnoge koristne biline prenesli v zemlje okoli sredozemnega morja. Arijska plemena, s katerih izhajajo malone vsi evropski narodi, začela so se v Evropo seliti okoli l. 2500 pr. Kr., in so seboj prinesla marsikatero bilino, katera se je v zapadni Aziji vzgajala. Znanstvena raziskovanja nam pokazujejo, da so uže tudi popreje v Evropi in v severni Afriki po katero bilino vzgojevali. Pričajo nam to imena nekaterih bilin, katera izhajajo z jezikov, ki so starejša od arijskih. Ali vendar je moral ta vzgoj biti zelo redek in slabo razširjen. Najstarejši sledovi človeške kulture v severni Evropi se nahajajo ob danski obali. Tu nahajamo še dandanes velike kupe morskih lupin. Okoli hiše, v kateri je človek stanoval, metal je vse odpadke od hrane in med njimi nahajamo mnoge sledove, po katerih moremo soditi, kako je človek takrat živel. Ti ostanki človeškega življenja so poznati v znanosti z imenom Kjökkenmöddings (kuhinjski odpadki). V njih ne nahajamo niti sledú kakej kulturne biline, kakor tudi ne nahajamo kovnega orodja, temveč samo orodje od kamna. Ob istem času so živeli tudi narodi v Skandinavski samo ob ribarstvu in lovu. Dasi niso vsi ti severni narodi še poznavali kovin, vendar ni to tako davno bilo. Prav gotovo ta čas ni [starejši od lepih časov rimske republike.

Žitarice stanovnikov v stavbah na kolji.

Mnogo zanimivejše ostanke prve kulture nahajamo po jezerih švicarskih, in to še z one dobe, ko tadanji stanovniki še niso poznavali drugega orodja kot od kamna. Nikjer na svetu do sedaj ni se s te prastare dobe obdržalo toliko jasnih in očitih ostankov, ki bi nam mogli podati tako lepo sliko o življenju človeka v prvem kulturnem delu, kakor tu.

Najstarejši stanovniki vzhodne Švicarske so zgradili svoja stanovališča na jezerih blizo obale. V dno jezera so zabili velikih kolov, in nad vodo so postavili na te kole svoje hiše. Stavbe take nazivamo „stavbe na kolji.“ Da so ljudje v takih stanovališčih dalje časa stanovali, da niso bila toraj samo zavetje ob nevarnosti, priča nam velika množina odpadkov od hrane, ki je nahajamo na dnu jezer. Med temi odpadki so našli še mnogo drugih in raznovrstnih predmetov, in po vseh teh najdbah mogli bi si napraviti popolno sliko o stavbah na kolji. Poskusimo! Po jezerih nam stoji na tisoče kolov, pokrijmo jih z lesenim podom. Na tem podu napravimo ieso, omažimo jo z ilovco, pa so stene take hiše gotove. Takih sten so našli cele kosove. Kako so bile te hiše znotraj urejene, tega še ne znamo, do sedaj so našli samo lesenih klopi in kljuk za obešanje obleke, pa posameznih lepo pletenih sagov od lubja ali slame. Orodje in orožje so izdelovali od kamna, rogov, kosti in lesa. Za nas so tu vsekako najzanimivejši bilinski ostanki, ker nam oni najbolje predočujejo kulturo in življenje dotičnega naroda, in nam morejo ob enem najbolje pokazati, od kodi je ta narod došel, ali vsaj od kodi je kulturo svojo prejel.

Ti bilinski ostanki ležé pokopani v blatu. Tu jih moramo iz mehkega črnega blata izkopati, ter skrbno izbrati, ker se je tu na debelo nakopičilo kamen in črepinje, pahišje in ogelje, zrnje in kosti živalske. Niso pa ti ostanki enako po celem dnu razmetani, temveč so se nabirali v posebne kupe tam, kjer je po vsej priliki bila v lesenem podu odprtina, skozi katero so odpadke v vodo metali. Na onih mestih, na katerih nahajamo poogljenena semena, kruh, pletivo in tkanino, bile so gotovo shrambe v stavbah na kolji, in kedar je stavba zgorela, pale so spravljene stvari v vodo. Vsi ti bilinski predmeti, če tudi so poogljeneni, vendar imajo še tako dobro obliko, da jih moremo lahko spoznati in razvrstiti, kakor je to učinil Oskar Heer v svojem glasovitem delu: „Die Pflanzen der Pfahlbauten“ (1866).

Heer je našel vsega vkup 115 raznih bilin, katere je človek v stavbah na kolji imel. Med temi bilinami najpogostejše so žitarice. Nahajamo tu dve vrsti ječmena, tri vrste pšenice in dve vrsti prosa. Pšenična zrna so čista, dočim je ječmen navadno še v resah. Najredkejše se nahajajo v zrna klasu, kakor je sploh celih klasov zelo redko dobiti. Vendar so našli od

vseh žitaric vsaj tolikih kosov, da moremo pogoditi, kakošen je celi klas bil. Če omenjenim sedmerim vrstam žitaric dodamo še tri redkejše vrste, dve pšenici in eden ječmen, tedaj moremo reči, da so uže v prastarej dobi v osrednji Evropi vzgojevali toliko raznih žitaric. Ni dvojbe, da je uže ondaj moralo poljedelstvo biti vrlo razširjeno. Najglavnejše žitarici, kateri so stanovniki v stavbah na kolji sejali, bili ste šestovrstni ječmen (*Hordeum hexastichum densum*), in pšenica (*Triticum vulgare antiquorum*, Pfahlbauten-Weizen*), obe vrsti kratkega klasu in drobnega zrna. Nahajamo ju pa v vseh takih stavbah, sedaj poedina zrna, sedaj cele kupe. Morali ste biti vrlo priljubljeni žitarici, ker ju nahajamo ne samo po najstarejših stavbah na koljih, temveč tudi kesneje, in drobna ta pšenica je dočakala še propad rimske držav, potem je zginila z zemlje. Prav gotovo so ta drobna zrna dajala veliko moke, kakor se tudi dandanes odlikuje neka drobna jara pšenica s trdim in vrlo močnatim zrnem. Srednja koljska pšenica, ki jo po mnogih jezerih nahajajo, podobna je na vso moč današnje pšenici, ki jej velé „*Triticum vulgare compactum muticum*, Dinkelweizen,“ in jo še dandanes po zapadni Švicarski sejejo, in to radi močnih in trdih bilk, radi česar je veter ne more tako lahko povaliti.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Govor poslanca Kluna.

v XVI. seji deželnega zbora, 20. septembra t. l., o gimnaziji v Kranji.

Slavni zbor! Predno se spuščam v meritorično razpravo o predlogu, kateri nam podaja upravni odsek, zdi se mi potrebno očitno zavriniti neki napad na čast posameznih gg. poslancev, kakor tudi na čast slavnega zbora. Nekemu se je zljubilo naše poslance, ki so se potegovali za obstanek kranjske gimnazije, pred svetom grditi z osnovanim natolcevanjem, da so govorili za to le na videz, da bi bili slepili prebivalstvo kranjskega mesta in gorenjskih občin, da pa jim je bilo za obstanek le toliko, kakor za lanski sneg in bi raje imeli drugo gimnazijo v Ljubljani, nego obstanek gimnazije, v Kranji. V svojem in svojih tovarišev imenu, ki so me v to pooblastili, moram to sumničenje tukaj zavračati. Kar smo mi delali in sklepali za obstanek kranjske gimnazije, delali in sklepali smo po svojem najboljšem prepričanji in najboljši zavesti, da je kranjska gimnazija naši deželi in našemu ljudstvu potrebna. V tem prepričanji nas niso omajali ne razlogi, s katerimi je gospod

*) Pfahlbauten-Weizen, — koljska pšenica (?!)